

องค์ประกอบสถาปัตยกรรมประตูชัย ในนครหลวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป. ลาว The Architectural Elements of The Victory Arch of Vientiane, Lao PDR

รับบทความ	22/04/2020
แก้ไขบทความ	19/06/2020
ยอมรับบทความ	22/06/2020

จินตะหลา เชื้อโซก ชัยบุรณ์ ศิริธนะวัฒน์ พรรณชลัท สุริโยธิน
ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chintalar Xeuaxok, Chaiboon Sirithanawat, Pancharat Suriyothin
Department of Architecture, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University
xeauxok2016@gmail.com, chaiboon.s@chula.ac.th, sphancha@chula.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเพื่อให้คนรุ่นหลังรับรู้ความตั้งใจของผู้ออกแบบประตูชัยในนครหลวงเวียงจันทน์ (ประตูชัย) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบสถาปัตยกรรม และหาความหมายของลวดลายการตกแต่งบนประตูชัยจากการสืบค้นเอกสารและลงสำรวจประตูชัย สามารถจำแนกและหาที่มาขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมและจำแนกรายละเอียดของการตกแต่ง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์การประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรม ระหว่างลักษณะสถาปัตยกรรมของประตูชัยกับแหล่งที่มา โดยแยกการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วนคือ ส่วนฐาน - ตัว ส่วนหัว ส่วนภายใน และทำการวิเคราะห์ความหมายของลวดลายการตกแต่ง ผลสรุปคือ ประตูชัยเป็นการออกแบบอิงจากความเชื่อทางศาสนา ส่วนฐาน - ตัวประยุกต์มาจากสถาปัตยกรรมทั้งสองประตูชัย (ประตูชัยแห่งดวงดาวและประตูชัยติตูล) เจดีย์ศิลปะล้านช้างและซุ้มประตูสี่มุมของวัดใน ส.ป.ป. ลาว ที่สร้างในช่วงศตวรรษที่ 20 ส่วนหัวประยุกต์มาจากบุษบกหรือที่อยู่ของเทพเทวดาตามความเชื่อทางศาสนา ส่วนภายในประยุกต์มาจากสถาปัตยกรรมโรมัน และการวิเคราะห์ลวดลายการตกแต่งสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบคือ ลวดลายการตกแต่งที่สื่อความหมายถึงศาสนาและการปกครองในระบอบกษัตริย์ (ราชอาณาจักรลาว) เป็นการตกแต่งหลัก ลวดลายการตกแต่งที่สื่อความหมายถึงธรรมชาติเป็นการตกแต่งเสริมให้ลวดลายสมบูรณ์สวยงามยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมโรมัน ประตูชัย อนุสาวรีย์ ศิลปะลาว เจดีย์ศิลปะล้านช้าง

Abstract

This article intends to provide future generations to know the intention of the creator of Patuxai (Victory Arch) in Vientiane Capital. The purpose is to study architectural elements and to find the meaning of decorative patterns on the Patuxai based on document search and practical survey. From the study, the architectural elements, sources, and decorative details can be classified. Subsequently, the data were analyzed for finding the application of architectural forms between Patuxai architecture and its sources by separating the analysis into 3 parts which are base-body, top, and interior sections. And lastly is the analysis of the decorative patterns meaning. The analytical result indicates that the design of Patuxai is based on religious beliefs. The base-body part is adapted from two triumphal arches (Triumphal Arch of Stars and The Arch of Titus), Lao Lan Xang stupa, and the entrance of Ubosot in Lao temple built in the 20th century. The top part is adapted from the throne—the residence of deity—according to religious beliefs, and the interior part is adapted from Roman architecture. The analytical result of decorative patterns can be classified into 3 forms, which are the patterns representing the religion and the monarchy regime (Kingdom of Laos) as the main decoration, the patterns representing nature is the complementary decoration for more beautiful.

Keywords: *Roman Architecture, Victory Arch, Monument, Lao Art, Stupa of Lao Lanxang Art*

บทนำ

ประตูชัย (Triumphal Arch) คืออนุสาวรีย์สร้างขึ้นสมัยโรมันเรียกว่าประตูชัยโรมัน (Roman triumphal arch) วัตถุประสงค์เริ่มแรกของประตูชัยคือสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองขบวนแห่ชัยชนะของโรมัน (triumphal procession) ต่อมาเหตุการณ์สร้างไม่สื่อถึงชัยชนะทางทหารเพียงอย่างเดียว เป็นการสร้างเพื่อรำลึก อุดมคติและเป็นเกียรติแก่บุคคล หรือเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ประตูชัยโรมันเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมมีประตูโค้งอยู่ตรงกลาง เพื่อให้ขบวนแห่ชัยชนะสามารถผ่านได้ ต่อมาสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่าประตูชัยได้แผ่ขยายไปหลายประเทศทั่วโลกแต่ยังคงไว้ซึ่งสถาปัตยกรรมแบบประตูชัยโรมัน

ประตูชัยภาษาลาวเขียนว่า “ປະຕູໄຊ” “ปะตุไซ” (Patuxay Monument หรือ Victory Arch) ถูกคัดเลือกให้สร้างเป็นอนุสาวรีย์ในนครหลวงเวียงจันทน์ ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป. ลาว) ในปี ค.ศ. 1957 เพื่อเชิดชูวีรบุรุษที่เสียสละชีวิตเพื่อชาติแผ่นดิน สถาปนิกผู้ออกแบบได้แรงบันดาลใจมาจากประตูชัยแห่งดวงดาวในกรุงปารีสประเทศฝรั่งเศส (Triumphal Arch of the Star) ประสมประสานกับสถาปัตยกรรมและศิลปะลวดลายลาว ปัจจุบันกลายเป็นจุดหมายที่สำคัญ (landmark) การศึกษานี้เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาแหล่งที่มาและการประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมของปะตุไซ และหาความหมายลวดลายการตกแต่งบนปะตุไซ เพื่อให้คนรุ่นหลังรับรู้ความตั้งใจของผู้ออกแบบในการออกแบบสถาปัตยกรรม และการถ่ายทอดศิลปะลาวผ่านปะตุไซ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้ทราบที่มาองค์ประกอบสถาปัตยกรรมของปะตุไซ
- 2) เพื่อให้ทราบการประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมของปะตุไซ
- 3) เพื่อให้ทราบความหมายลวดลายการตกแต่งบนปะตุไซ

การทบทวนวรรณกรรม

ประวัติความเป็นมาของประตูชัย ประตูชัยแรกเริ่มสร้างขึ้นในกรุงโรม ในช่วงศตวรรษที่สองก่อนคริสตกาล (2nd BCE) ในฐานะอนุสาวรีย์แห่งชัยชนะทางทหารเพื่อแสดงอำนาจของจักรพรรดิต่อชาวโรมันและกลายเป็นอนุสาวรีย์ที่แพร่หลายตามเมืองของโรมัน เป็นโครงสร้างเสาหินรูปสี่เหลี่ยม มีประตูโค้งเดียวหรือสามโค้ง มีเพดานหรือห้องใต้หลังคาทำหน้าที่เป็นแท่นรองรับประติมากรรมลอยตัวจากด้านบน นิยมตกแต่งผนังด้วยประติมากรรมนูนต่ำ - นูนสูงและคำจารึก ปัจจุบันมีเพียงไม่กี่แห่งที่ยังคงอยู่ (Midford 2014)

ประตูชัยปอร์ต้า (Porta Triumphalis) ในกรุงโรม ประเทศอิตาลี (Rome, Italy) เป็นประตูเข้าของขบวนแห่ชัยชนะ ต่อมา มีการสร้างประตูชัยอื่นขึ้นอีกมากมาย เป็นที่รู้จักในศตวรรษที่สาม (3rd CE) (Midford 2014) ประตูชัยติตัส (Arch of Titus) ในกรุงโรมประเทศอิตาลี บนเส้นทางแห่งชัยชนะ สร้างในปี ค.ศ. 81 เพื่ออุทิศแก่จักรพรรดิติตัส ตกแต่งด้วยคำจารึกและประติมากรรมนูนต่ำขบวนแห่ชัยชนะการต่อสู้ของติตัส และเทพเจ้าแห่งแม่น้ำ มีประตูโค้งเดียว ตรงกลางเพดานคือภาพของติตัสขึ้นรถอินทรีสู่สวรรค์ผู้เป็นเสมือนเทพผู้อุปถัมภ์โรมันดังภาพ 1 (Midford 2014) (Schmidt 2010) ประตูชัยหลังการล่มสลายของโรมัน ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ผู้ปกครองประเทศอิตาลีพยายามฟื้นฟูศิลปะของโรมันโดยการสร้างประตูชัยอีกครั้ง (Pollak 2010) ประตูชัยได้รับการสร้างขึ้นใหม่เป็นแบบถาวร จากความปรารถนาของกษัตริย์บูร์บงและผู้นำนโปเลียนมหาราชของประเทศฝรั่งเศส โดยสร้างเลียนแบบประตูชัยโรมันและสร้างในแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ประตูชัยแห่งดวงดาว สร้างช่วงปี ค.ศ. 1806 – 1836 เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้เสียชีวิตชาวฝรั่งเศสในสงครามต่าง ๆ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของถนนของปอลิเซ่ ใจกลางจัตุรัสชาร์ล เดอ โกลในกรุงปารีส แผนผังรูปร่างคล้ายดวงดาว รับแรงบันดาลใจมาจากประตูชัยติตัสที่กรุงโรม ตกแต่งด้วยเทพไนยาย ประติมากรรมนูนต่ำ-นูนสูงและคำจารึกเหตุการณ์สำคัญของชาวฝรั่งเศส มีประตูโค้งสี่ด้าน เพดานแบบหลุมเพดาน (coffer) ลายดอกกุหลาบดังภาพ 2 (Pollak 2010) (Forrest 2009)

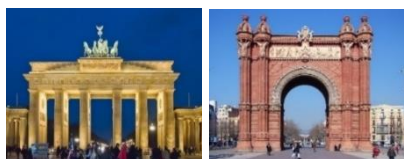

ภาพ 1 ประตูชัยติตุส ประเทศอิตาลี
ที่มา: Mark Cartwright, 16 June 2013.

ภาพ 2 ประตูชัยแห่งดวงดาว ประเทศฝรั่งเศส
ที่มา: en.wikipedia.org

การสร้างประตูชัยมีขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงยุคสมัยใหม่ (Modern Era) รูปแบบของประตูชัยได้นำไปใช้กับวัตถุประสงคอื่น โดยเฉพาะการสร้างเป็นอนุสรณ์และประตูเมือง เช่น ประตูบันเดินบูร์ก (Brandenburg Gate) ในกรุงเบอร์ลินประเทศเยอรมนี (Berlin, Germany) สร้างช่วงปี ค.ศ. 1788 - 1791 และประตูชัยในบาร์เซโลนาประเทศสเปน (Barcelona, Spain) ใช้เป็นประตูทางเข้าสู่ลานจัดแสดงสินค้าในปี ค.ศ. 1888 (ภาพ 3) และยังสร้างในหลายประเทศแถบตะวันออก เช่น ประตูชัยอินเดียในนิวเดลีประเทศอินเดีย (India Gate, New Delhi, India) สร้างในปี ค.ศ. 1921 ประตูชัยในกรุงเปียงยางประเทศเกาหลีเหนือ (Pyongyang, Korea North) สร้างในปี ค.ศ. 1982 และประตูไซในนครหลวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป. ลาว สร้างในปี ค.ศ. 1959 ดังภาพ 4

ภาพ 3 (ภาพซ้าย ประตูบันเดินบูร์ก ประเทศเยอรมนี
ภาพขวา ประตูชัย ประเทศสเปน)
ที่มา: en.wikipedia.org

ภาพ 4 (ภาพซ้าย ประตูอินเดีย ประเทศอินเดีย ภาพตรงกลางประเทศเกาหลี
เหนือ ภาพขวา ประตูไซ ส.ป.ป. ลาว)
ที่มา: en.wikipedia.org

ข้อมูลพื้นฐานของประตูไซ (ส.ป.ป. ลาว) จากหนังสือ Victory Arch เขียนโดย Sayasithsena (1995) อธิบายเรื่องราวส่วนหนึ่งของประตูไซ มีเนื้อหาคือ จากความประสงค์ของแกนนำประเทศเรื่องการสร้างอนุสาวรีย์ ประตูไซเป็นแบบที่ถูกคัดเลือกจากการจัดประกวดแบบโดยคัดเลือกแบบจากทั่วประเทศในปี ค.ศ. 1957 โดย ทำ ไชยเสถียร (Tham Sayasithsena) เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบได้เอารูปแบบสถาปัตยกรรมประตูชัย เจดีย์ศิลปะล้านช้าง สถาปัตยกรรมและศิลปะลายลาวมาประยุกต์เข้าด้วยกัน ผู้ออกแบบตั้งใจออกแบบเพื่อไว้อาลัยและอุทิศให้เหล่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ และเริ่มสร้างในปี ค.ศ. 1959 โดย จันมี เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวทำรัฐประหารรุนแรงปี ค.ศ. 1966-1967 ส่งผลให้ต้องหยุดการก่อสร้างลงเสร็จเพียงร้อยละ 90 ในปี ค.ศ. 1968 หลังการสถาปนาระบอบการปกครองใหม่ของ ส.ป.ป. ลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม (ชื่อเดิมในขณะนั้น) อนุมัติให้ประตูไซเป็นมรดกท้องถิ่นของชาติและมีมติให้เรียกอนุสาวรีย์นี้ว่า “ประตูไซ” เนื่องจากรูปพรรณสัณฐานของสิ่งก่อสร้างคือประตูแห่งชัยชนะ ในวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993

เพื่อให้ประตูไซแลดูศักดิ์สิทธิ์และสวยงาม ผู้ออกแบบศึกษาค้นหาเกณฑ์การคำนวณขนาด ได้มาซึ่ง 3 ตัวเลขคือ 3-7-8 มีความหมายคือ เลข 3 หมายถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เลข 7 หมายถึงการหมุนเวียนของวันทั้ง 7 ในหนึ่งสัปดาห์อย่างไม่มีความสิ้นสุด เลข 8 หมายถึงทิศทั้ง 8 คือผู้พิทักษ์ทั้ง 8 ทิศคอยปกป้องรักษาประตูชัย แผ่รังสีอำนาจออกไปยัง 8 ทิศ และเลข 8 ยังหมายถึงศิลปะแปดในทางพุทธศาสนา เมื่อนำตัวเลขทั้ง 3 ตัวมาคำนวณจะได้ขนาดของประตูไซดังนี้ ประตูทางเข้ากว้าง 8 เมตร ความสูงจากพื้นถึงยอดแหลม 49 เมตร (7x7 เมตร) แต่ละด้านกว้าง 24 เมตร (3x8 เมตร) ผนังมีขนาด 24x24 ตารางเมตรเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสตามแผนผังของเจดีย์ศิลปะล้านช้าง ยอดแหลมขึ้นรูปตามสถาปัตยกรรมลาวคล้ายมงกุฎและยังคล้ายส่วนยอดของทัชมาฮาลในอินเดีย (Taj Mahal) โดยยอดตรงกลางมีขนาดใหญ่และสูงที่สุด ส่วนอีกสี่ยอดมีความสูงเท่ากัน

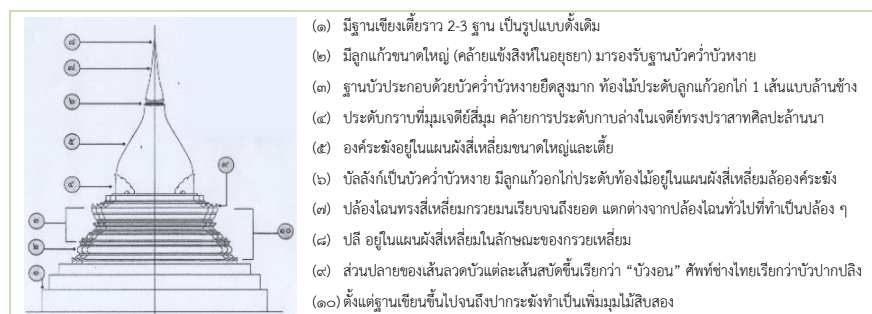
ปะตูไซมีประตูทางเข้าสี่ด้าน แกนหลักสามารถใช้แห่เดินขบวน เริ่มจากทางเข้าหลักทิศตะวันออกเฉียงเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้บรรจบกับถนนลาวล้านช้างมุ่งสู่หอคำทำเนียบประธานประเทศ ประตูโค้งคล้ายประตูชัยแห่งดวงดาว ประเทศฝรั่งเศส ชุมปะตูเป็นรูปเจดีย์สี่เหลี่ยมผืนผ้าที่สูงขึ้นไปตามความสูงของปะตูไซ ส่วนหัวมียอด 5 ยอด (steeples) หมายถึงศีลห้าหรือหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติที่ใช้บริหารประเทศ ใบสีหรือใบสอ (merlons) นำแบบมาจากพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ สระน้ำรูปรางคล้ายดอกบัวมีอยู่สี่มุมของปะตูไซ ซึ่งดอกบัวเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์แสดงถึงการนมัสการ และมอบให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษและสระน้ำยังมีหัวพญานาคพ่นน้ำที่ไม่ได้ก่อสร้างเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์

ตกแต่งด้วยศิลปะลายลาว พบได้ตามวัดวาอารามใน ส.ป.ป. ลาว ตกแต่งด้วยลายวันแล่นคล้ายใบไม้ (crocket) ตรงเหลี่ยมผนังด้านนอกทั้งสี่มุม ลายบัวหงายบนผนังนำแบบมาจากพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ตกแต่งยอดแหลมด้วยลายลาวซ้อนกันเป็นชั้นคล้ายมงกุฏ ภายในห้องโถงใหญ่ บนพื้นตรงกลางมีช่องสำหรับเปลวไฟคบเพลิงที่ไม่ได้ก่อสร้าง (flame) แสดงถึงดวงวิญญาณวีรบุรุษ มองขึ้นไปเป็นเพดานโค้งเว้า (vault) ตกแต่งด้วยประติมากรรมนูนต่ำ (relief) และการเขียนสี (painting)

ความเป็นมาของเจดีย์ และพระธาตุ คำว่า “เจดีย์” หมายถึงสถานสำคัญที่รำลึกถึงพระพุทธเจ้า “พระธาตุ” หมายถึงชิ้นส่วนพระวรกายของพระพุทธเจ้าและภายในเจดีย์ทั่วไปมักบรรจุพระธาตุ “ทาด” (ธาตุ) จึงเป็นคำที่ชาวลาวใช้เรียกเจดีย์ ตามหลักฐานจากชมพูทวีปว่ามีวัฒนธรรมการฝังศพแบบหนึ่งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เป็นไปได้ที่จะเป็นแม่แบบของเจดีย์ในระยะต่อมา ที่มีการก่อสร้างด้วยหินแบบโอคว่าขนาดใหญ่มีเขื่อนกั้นรอบด้าน มีฉัตรหรือร่มซ้อนกันปักอยู่ด้านบนช่วงพุทธศักราชที่ 3 - 4 (ภาพ 5) นายช่างของราชวงศ์ตามแวนแคว้นที่นับถือศาสนาพุทธได้นำรูปแบบเจดีย์ไปพัฒนาในท้องถิ่นเมื่อพุทธศาสนาแพร่เข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กษัตริย์จะสถาปนาพระมหาธาตุให้เป็นปูชนียสถานของแวนแคว้น (ประภัสสร ชูวิเชียร 2554) ต่อมาอาณาจักรล้านช้างได้สร้างเจดีย์ศิลปะล้านช้างที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาว เป็นเจดีย์มีองค์ระฆังสี่เหลี่ยมในผังสี่เหลี่ยม ทำให้ส่วนอื่นปรับเปลี่ยนเป็นทรงสี่เหลี่ยมเรียกว่า “เจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยม” หรือ “เจดีย์ศิลปะล้านช้าง” เช่น พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย สร้างขึ้นเพื่อเป็นสักขีพยานในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอาณาจักรล้านช้างช่วงปี ค.ศ. 1560 – 1563 ยุคที่จังหวัดเลยยังเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร สมัยเจ้าไชยเชษฐาธิราชปกครองดังภาพ 6 และน่าจะเป็นต้นแบบสำคัญในการทำเจดีย์ยุคต่อมา เช่น พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ในนครหลวงเวียงจันทน์ เจดีย์วัดใหม่สุวรรณภูมิจัดและเจดีย์วัดเชียงม่วนเมืองหลวงพระบาง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์ 2555)

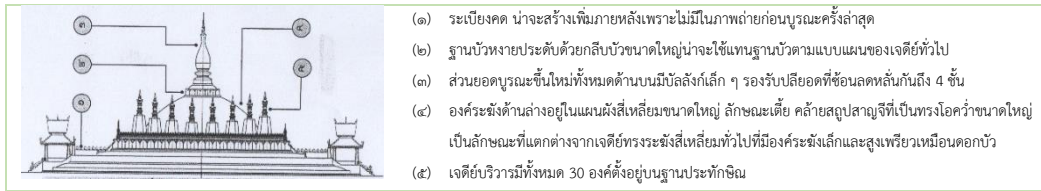

ภาพ 5 สถูปที่สาญจีประเทศอินเดีย
ที่มา: en.wikipedia.org

ภาพ 6 พระธาตุศรีสองรักจังหวัดเลย ประเทศไทย
ที่มา: ศักดิ์ชัย สายสิงห์ 2555

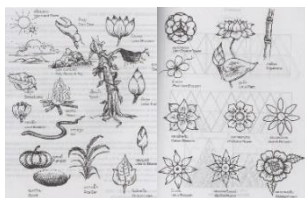
พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นเจดีย์ศิลปะล้านช้างที่สำคัญและใหญ่ที่สุดในนครหลวงเวียงจันทน์ในตำนานพงศาวดารครั้งเมื่อเจ้าไชยเชษฐาธิราชย้ายนครหลวงจากหลวงพระบางมาเวียงจันทน์ ได้สร้างมหาเจดีย์ครอบเจดีย์ที่พระยาสีห์ท่ามะโสะลาดได้สร้างไว้ก่อนหน้านี้ ลักษณะของเจดีย์เป็นทรงระฆังสี่เหลี่ยมแต่มีรูปแบบบางประการแตกต่างจากเจดีย์ศิลปะล้านช้างทั่วไป อาจเป็นความประสงค์ของผู้สร้างที่ต้องการให้เป็นพระมหาธาตุประจำเมือง รูปทรงที่เห็นในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ในปี ค.ศ. 1931 – 1933 (ศักดิ์ชัย สายสิงห์ 2555)

ภาพ 7 พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศ ส.ป.ป. ลาว

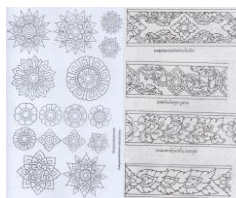
ที่มา: ศักดิ์ชัย สายสิงห์

ศิลปะลายลาว เป็นมรดกล้ำค่าของชาวลาว ลวดลายบางส่วนมีบันทึกไว้ในหนังสือของ บุนเล็ง เวินวิลาวง (Bounlerng Vernvilavong) และของ ปรีดา สะหวัดวง (Prida Savuthvong) ชื่อเรื่อง “ศิลปะลาว” และ “ศิลปะลายลาวโบราณ” มีเนื้อหา คือ ศิลปะลายลาวบรรดาจิตรกรลาวยุคก่อนได้ถอดออกมาจากความงามทางธรรมชาติคือ รูปพืชและสัตว์ (ภาพ 8) เป็นลายดอกกลีบกับ ลายดอกทรงกบดิน ลายดอกกรัวย้อย ลายกันตกล ลายหน้าขบ ลายประจายามและลายอื่น ๆ เป็นลายที่ใช้ผสมเสริมต่อกับลายอื่นให้สมบูรณ์ และมีลายที่ใช้ประดับแบบลอยตัวไม่ผสมกับลายอื่น เช่น ลายวันแวน ลายกระจิงฮวนกันตกลางหง นิยมประดับบ้านลม สันหลังคา สันคอบคี่ไฟ (ภาพ 9) ศิลปะลาวจากอิทธิพลของศาสนา อิงจากพุทธประวัติ เรื่องราววรรณคดี นิทาน เช่น เรื่องพระลักษมณ์พระราม เสียวสวาด จันทะวานิด พระเวสสันดร นิทานมะโหสด สีทนะโนลา สุริวง กาละเกด สินไซในรูปร่างรูปเทวบุตร เทวดา รูปท้าวรูปนางในท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ใช้ตกแต่งกับลายจากธรรมชาติ (ภาพ 10)

ภาพ 8 องค์ประกอบจากธรรมชาติ

ที่มา: บุนเล็ง เวินวิลาวง

ภาพ 9 ลายจากธรรมชาติ

ที่มา: บุนเล็ง เวินวิลาวงและปรีดา สะหวัดวง

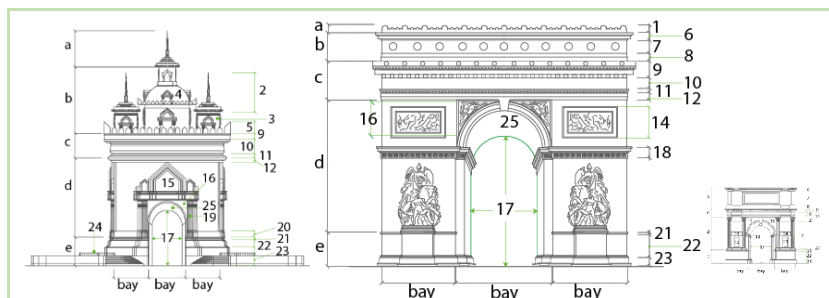

ภาพ 10 รูปเทวบุตร เทวดาในท่าต่าง ๆ

ที่มา: บุนเล็ง เวินวิลาวงและปรีดา สะหวัดวง

การวิเคราะห์

สถาปัตยกรรมประตูไซ สูง 49 เมตร กว้าง 24 เมตร ลึก 24 เมตร ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากประตูชัยแห่งดวงดาว ประเทศฝรั่งเศส (Triumphal Arch of the Star) สูง 50 เมตร กว้าง 45 เมตร ลึก 22 เมตร และประตูชัยติตุส ประเทศอิตาลี (Arch of Titus) สูง 15.4 เมตร กว้าง 13.5 เมตร ลึก 4.75 เมตร นอกจากนี้มีการหยิบยืมองค์ประกอบจากเจดีย์ศิลปะล้านช้างและซุ้มประตูสิมของวัดใน ส.ป.ป. ลาว ที่สร้างในช่วงศตวรรษที่ 20 รายละเอียดดังแสดงในภาพ 11 12 และตาราง 1

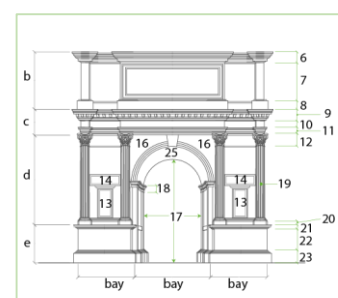
ประตูไซ ส.ป.ป. ลาว

ประตูชัยแห่งดวงดาวประเทศฝรั่งเศส

ประตูชัยติตุส

ภาพ 11 องค์ประกอบสถาปัตยกรรมและการเปรียบเทียบขนาดของประตูชัย 3 แห่ง

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพ 12 ภาพขยายองค์ประกอบของ

ประตูชัยติตุส ประเทศอิตาลี

ที่มา: ผู้วิจัย

ตาราง 1 ที่มาองค์ประกอบสถาปัตยกรรมของปะตูไซ

ส่วนของสถาปัตยกรรม	สัญลักษณ์ในภาพ 11 -12	องค์ประกอบหลัก	สัญลักษณ์ในภาพ 11 -12	องค์ประกอบย่อย	ประตูชัยติดตุส	ประตูชัยแห่งดวงดาว	ปะตูไซ เวียงจันทน์	แหล่งที่มาอื่น
ส่วนหัว (top)	a	เหนือห้องใต้หลังคา (attic storey)	1	กำแพงบัง (parapet)	x	✓	x	
			2	ยอดแหลม (spires)	x	x	✓	เครื่องยอดบุษบก
	b	ห้องใต้หลังคาหรือเพดาน (attic)	3	ยอดทั้งห้า (steeples)	x	x	✓	บุษบก
			4	หอคอย (tower)	x	x	✓	ฐานพระธาตุหลวงเวียงจันทน์
			5	ใบสอของกำแพงบัง (merlons of parapet)	x	x	✓	ใบสอพระธาตุหลวงเวียงจันทน์
			6	บัว (cornice)	✓	✓	x	
			7	ท้องไม้ (dado)	✓	✓	x	
			8	ฐาน (plinth)	✓	✓	x	
ส่วนตัวหลัก (main body)	c	คาน (entablature)	9	บัว (cornice)	✓	✓	✓	เส้นลวดบัว
			10	ส่วนกลางของคาน (frieze)	✓	✓	✓	บัวทรงพระธาตุหลวงเวียงจันทน์
			11	ส่วนล่างสุดของคาน (architrave)	✓	✓	✓	เส้นลวดบัว
	d	ตัว (body)	12	บัว (cornice)	✓	✓	✓	เส้นลวดบัว
			13	ช่องเว้า (niche)	✓	x	x	
			14	กรอบของแผง (panel)	✓	✓	x	
			15	หน้าจั่ว (gable)	x	x	✓	ซุ้มประตูสีมาวัด ในส.ป.ป. ลาว
			16	ที่ว่างสามเหลี่ยมเหนือประตูโค้ง (spandrels)	✓	✓	✓	
			17	ประตูโค้ง (arch)	✓	✓	✓	
			18	คานรับน้ำหนักส่วนโค้ง (impost)	✓	✓	x	
			19	เสา (column)	✓	x	✓	ซุ้มประตูสีมาวัด ใน ส.ป.ป. ลาว
			20	ฐาน (plinth)	✓	x	✓	บัวทรงพระธาตุหลวงเวียงจันทน์
ส่วนฐาน	e	ฐาน (pedestal)	21	บัว (cornice)	✓	✓	✓	เส้นลวดบัว
			22	แผงส่วนกลาง หรือ ท้องไม้ (dado)	✓	✓	✓	ฐานบัวคว่ำเจดีย์ศิลปะล้านช้าง
			23	ฐาน หรือ หน้ากระดานล่าง (plinth)	✓	✓	✓	
ภายใน (indoor)	f	ช่องใต้ซุ้มโค้ง (arch way)	25	หลุมเพดาน (coffer)	✓	✓	✓	
		ห้องสำคัญของอาคาร (atrium)	26	เพดานโค้งประทุน (barrel vault)	✓	x	x	
			27	เพดานโค้งประทุนชัน (stilted vault)	x	✓	x	
			28	เพดานโค้งเว้าฐานสี่เหลี่ยม (cloister vault)	x	x	✓	สถาปัตยกรรมโรมัน
		พื้น (floor)	29	เปลวไฟ (flame)	x	✓	x	

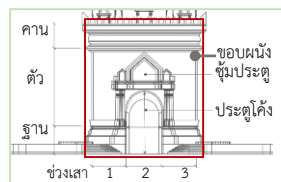
หมายเหตุ เครื่องหมาย (✓) มีองค์ประกอบ เครื่องหมาย (x) ไม่มีองค์ประกอบ

ที่มา: ผู้วิจัย

การประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรม จากการหาที่มาองค์ประกอบสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วนตามลักษณะของประตูซ็คือ ส่วนฐาน - ตัวหลัก (base-main body) ส่วนหัว (top) และส่วนภายใน (indoor)

1) ส่วนฐานและตัวหลัก หมายถึง สัญลักษณ์แทนดิน

ผู้ออกแบบกล่าวว่า “ผังประตูซ็เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเหมือนแผนผังเจดีย์ศิลปะล้านช้าง รูปแบบสถาปัตยกรรมรับแรงบันดาลใจจากประตูซ็แห่งดวงดาว” จากการสังเกตพบการแบ่งองค์ประกอบหลักออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนฐาน-ส่วนตัว-ส่วนคานแบ่งตามแนวนอน และแบ่งช่วงเสาเป็น 3 ส่วนคือ ด้านซ้าย - ตรงกลาง - ด้านขวาแบ่งตามแนวตั้ง รูปร่างส่วนฐาน - ตัวหลักประยุกต์มาจากทั้งสองประตูซ็ดังภาพ 14 (ประตูซ็แห่งดวงดาวและประตูซ็ติตูล) เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายืดสูง เพื่อให้ประตูซ็มีความสูงตามเกณฑ์การคำนวณของผู้ออกแบบ ดังภาพ 13

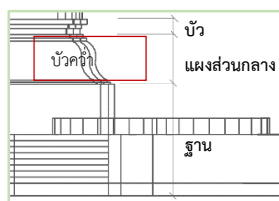

ภาพ 13 ส่วนฐานและตัวหลักประตูซ็
ที่มา: ผู้วิจัย

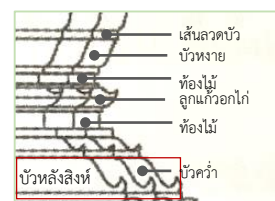

ภาพ 14 รูปด้านหน้า (ภาพถ่ายประตูซ็แห่งดวงดาว ภาพขวาประตูซ็ติตูล)
ที่มา: ผู้วิจัย

ส่วนฐานประตูซ็ (base หรือ pedestal) แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ฐาน - แผงส่วนกลาง - บัว (plinth-dado-cornice) คล้ายทั้งสองประตูซ็ดังภาพ 15 และตาราง 1 ส่วนฐานประยุกต์มาจากฐานเจดีย์ศิลปะล้านช้างมีจุดเด่นคือ บัวคว่ำ บัวหงายเอามาจากรูปทรงของกลีบบัวหลวงที่กำลังบาน เมื่อบัวคว่ำมีลักษณะแบนเรียกว่า บัวหลังสิงห์ดังภาพ 16 (สมใจ นิ่มเล็ก 2544) ฐาน หรือ หน้ากระดานล่างเป็นผนังเรียบยืดสูงที่สุดเมื่อเทียบกับส่วนฐานประตูซ็ แผงส่วนกลางเป็นบัวคว่ำมีลักษณะสั้นกว่าบัวหลังสิงห์บัวเป็นเส้นลวดบัวซ้อนกันขึ้นเป็นชั้นดังภาพ 15

ภาพ 15 ลักษณะฐานประตูซ็
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพ 16 ฐานพระธาตุศรีสองรัก จ.เลย ประเทศไทย (เจดีย์ศิลปะล้านช้าง)
ที่มา: ผู้วิจัย

ส่วนตัวประตูซ็ (body) แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ฐาน - ส่วนกลาง - บัว คล้ายทั้งสองประตูซ็ดังภาพ 15 และตาราง 1 ชุ่มประตูทางเข้า ผู้ออกแบบประสงค์ให้มีลักษณะคล้ายเจดีย์สี่เหลี่ยมผืนผ้าสูงขึ้นไปตามความสูงของประตูซ็ จากการสังเกตชุ่มประตูพบว่า คล้ายชุ่มประตูสมิวัต (อุโบสถ) ใน ส.ป.ป. ลาว สร้างในช่วงศตวรรษที่ 20 ประกอบด้วยเสาย่อมุมไม้สิบสองประดับทาบพรหมสร หน้าจั่วประดับด้วยรอยระกาทำเป็นนาคคล้ายองแบบรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตัวอย่างชุ่มประตูวัดสี่เสกดังภาพ 18 (ศักดิ์ชัย สายสิงห์ 2555) ประยุกต์เป็นชุ่มประตูที่มีเสาย่อมุมครึ่งวงกลม ทับหลังยื่นออกมาสามระดับไม่เท่ากันโดยยื่นตามหน้าจั่ว หน้าจั่วคล้ายใบสอของส่วนหัวประตูซ็ มีลักษณะหนาที่ปลายสามใบประกอบกันเป็นรูปสามเหลี่ยมดังภาพ 17

ประตูโค้ง (arch) หรือประตูทางเข้าทั้งสี่ด้าน เป็นองค์ประกอบสำคัญของประตูซ็เป็นสัญลักษณ์ของเทคนิคการสร้างอาคารขนาดใหญ่ยุคโรมัน ลักษณะเหมือนประตูโค้งของทั้งสองประตูซ็ แต่มีขนาดเล็กกว่าเมื่อเทียบกับส่วนตัวประตูซ็ และไม่เน้นการแสดงองค์ประกอบให้เป็นการตกแต่ง ตกแต่งเพียงคานรับน้ำหนักส่วนโค้งด้วยประติมากรรมนูนสูงกินริ้วคานเพลิง

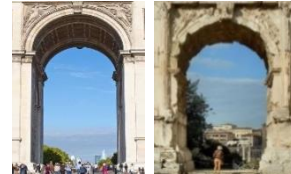
และส่วนโค้งด้วยลายประจายามผสมลายดอกกรัวยังภาพ 17 ต่างจากทั้งสองประตูชัยที่แสดงองค์ประกอบให้เป็นการตกแต่ง เช่น แสดงฐานเสา คานรับน้ำหนักส่วนโค้ง ส่วนโค้ง และคีย์สโตนดังภาพ 19

ภาพ 17 ชุมปะตูไซ
ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย
เมื่อวันที่ 05.02.2020

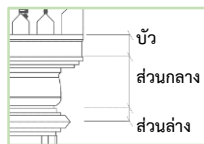

ภาพ 18 ชุมประตูดัสสะเกต
ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย
เมื่อวันที่ 05.02.2020

ภาพ 19 (ภาพซ้าย ประตูโค้งของประตูชัยแห่งดวงดาว
ภาพขวาประตูชัยติตุส
ที่มา www.parisperfect.com และ en.wikipedia.org

คาน (entablature) แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนล่าง – ส่วนกลาง - บัว (architrave-frieze-cornice) คล้ายทั้งสองประตูชัยดังภาพ 20 และตาราง 1 บัวของตัวปะตูไซและส่วนล่างของคานเป็นการประกบกันของบัวคว่ำบัวหงาย ส่วนกลางของคานเป็นบัวหงาย ผู้ออกแบบกล่าวว่า “ประยุกต์มาจากบัวหงายของพระธาตุหลวงเวียงจันทน์” ลักษณะคล้ายดอกบัวตูม ยึดสูง ปลายแหลมซี่ออกด้านนอกซ้อนกันสองชั้น มาเป็นดอกบัวตูมที่อ่อนช้อย ปลายแหลมซี่ออกด้านนอก ซ้อนกันสองชั้นดังภาพ 21

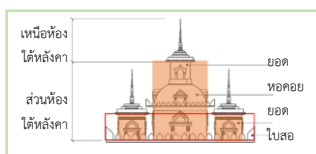
ภาพ 20 รูปแบบคานปะตูไซ
ที่มา: ผู้วิจัย

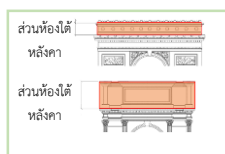
ภาพ 21 ดอกบัวหงาย (ภาพซ้ายปะตูไซ ภาพขวาพระธาตุหลวงเวียงจันทน์)
ที่มา www.flickr.com/pigalleworld และ https://www.pinterest.com/yianl

2) ส่วนหัว (top)

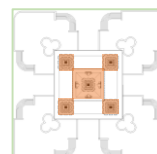
ส่วนนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของประตูชัย ผู้ออกแบบให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยดัดแปลงส่วนห้องใต้หลังคาจากรูปแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า (attic) เป็นยอดทั้งห้าแทน เพื่อสื่อความหมายถึงศีลห้าหรือหลักบริหารประเทศดังภาพ 22 และภาพ 23 จากการสังเกตลักษณะยอดทั้งห้า พบว่ามีความคล้ายบุษบกซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพเทวดา ประกอบกับการวางแผนผังปะตูไซ คล้ายคติความเชื่อการจำลองจักรวาลเรื่องไตรภูมิ โดยยอดตรงกลางปะตูไซหมายถึงดาวดั่งสี่ทิวโลกที่อยู่ของพระอินทร์ทรงบนยอดเขาพระสุเมรุ ยอดประจามุมทั้งสี่ของฐานประทักษิณชั้นที่สองหมายถึงจุดโลกบาลทั้งสี่บนสวรรค์ชั้นที่หนึ่งของจักรวาล และบ่อน้ำบริเวณฐานของปะตูไซหมายถึงทวีปทั้งสี่ดังภาพ 24 และภาพ 25 (วีระ อินพันทั้ง 2551)

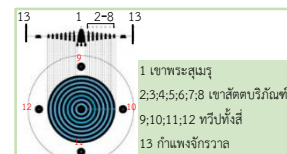
ภาพ 22 ส่วนหัวปะตูไซ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพ 23 ห้องใต้หลังคา
ที่มา: ผู้วิจัย

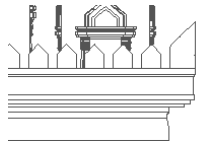
ภาพ 24 แผนผังปะตูไซ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพ 25 ผังจักรวาลเรื่องไตรภูมิ
ที่มา วีระ อินพันทั้ง 2551

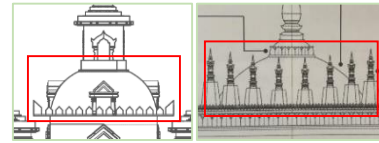
ใบสอ หรือ ใบสี่ (merlons) เป็นส่วนหนึ่งของกำแพงบัง (parapet) รูปแบบคล้ายใบสอของพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ลักษณะคล้ายใบเสมาเรียง เป็นโพรงตรงกลางสำหรับใส่พระพิมพ์ ได้ประยุกต์โดยลดความโค้งลงมาเป็นห้าเหลี่ยมแทน ส่วนขอบนอกคล้ายกาบหัวเสา และตรงกลางใบสอตกแต่งด้วยเทพพนม แทนรูปแบบโพรงดังภาพ 26

หอคอย (tower) ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่านำรูปแบบมาจากฐานของพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เพราะเป็นฐานโอคว่ำ ล้อมรอบด้วยระเบียงทางเดิน ประยุกต์ฐานโอคว่ำมาเป็นหอคอยโค้ง ยึดสูง เนื่องจากข้อจำกัดด้านความกว้าง และได้เพิ่มความสูงเพื่อให้คนสามารถเข้าไปใช้งานได้ และรูปแบบซุ้มประตูหอคอยเหมือนซุ้มประตูยอดดงภาพ 27

ภาพ 26 รูปแบบใบสอ (ภาพถ่ายยี่งอ, ภาพชาวปะทูลหลวง)

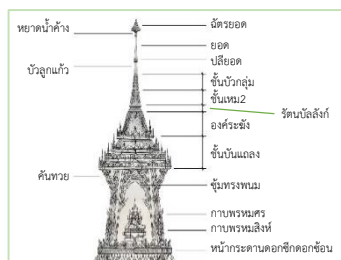
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพ 27 (ภาพถ่ายหอคอย ปะตูไซ, ภาพชาวฐานปะทูลหลวง)

ที่มา: ผู้วิจัย

ยอดทั้งห้าของปะตูไซประยุกต์มาจากรูปแบบของตัวเรือนและเครื่องยอดบุษบก ในหนังสือ สารานุกรมไทย เล่ม 18 ของเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในปี ค.ศ. 1961 กล่าวว่าบุษบกมีผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เสาเชื่อมไม้สิบสองทั้งสี่มุม ซุ้มทรงพุ่มและคันทวย ตัวเรือนค่อนข้างสูงเอียงเข้าหากันเล็กน้อย เครื่องยอดมีลักษณะแหลมซ้อนกันเป็นชั้นอย่างมีแบบแผน แต่ละชั้นอาจตกแต่งด้วยหน้าจั่วจำลองเรียกว่าซุ้มบันแถลงประดับอยู่เป็นระยะ ชั้นบนสุดเป็นองค์ระฆังลักษณะเดียวกันกับเจดีย์ทรงเครื่องดงภาพ 28 ตัวยอดออกแบบเป็นทางขึ้นลงทั้งบันไดและลิฟต์ ทำให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ารูปแบบคล้ายตัวปะตูไซ ดัดแปลงเพียงประตูทางเข้าจากโค้งเป็นเหลี่ยมแทน หน้าจั่วเป็นช่องเหมือนหน้าจั่วของวัดสี่เสก (ภาพ 29 และภาพ 18) ยอดแหลมผู้ออกแบบกล่าวว่า “มีลักษณะคล้ายมงกุฎ” จากการวิเคราะห์พบว่า ยอดแหลมมีลักษณะคล้ายเครื่องยอดบุษบก เช่น มีชั้นบันแถลงห้าชั้นแต่ละชั้นตกแต่งด้วยหน้าจั่วจำลองเทพพนมอยู่ตรงกลาง ส่วนองค์ระฆังสูง ชั้นบนเป็นรูปหน้าพระพรหม และมีชั้นบัวกลุ่ม ปลียอด บัวลูกแก้ว แต่ไม่ปรากฏมีฉัตรยอดดงภาพ 30

ภาพ 28 บุษบก

ที่มา สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย จุฬาฯ

ภาพ 29 ยอดของปะตูไซ

ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย (05.02.2020)

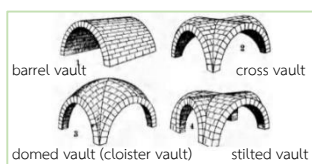

ภาพ 30 ยอดแหลมของปะตูไซ

ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย (05.02.2020)

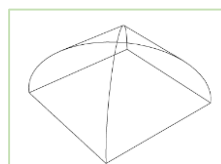
3) ส่วนภายในปะตูไซ (indoor)

ส่วนภายในเป็นช่องใต้ซุ้มโค้งสี่ด้านรูปกากบาทตามแผนผัง (arch way) ประยุกต์มาจากเพดานโค้งประทุนซ้อน (stilted vault) ของประตูชัยแห่งดวงดาว (ภาพ 31) ตรงกลางเป็นห้องโถงใหญ่ (atrium) เป็นโถงสำคัญของปะตูไซ มีเพดานโค้งเว้าฐานสี่เหลี่ยม (cloister vault) หนึ่งในรูปแบบสถาปัตยกรรมโรมันดงภาพ 32 และภาพ 33

ภาพ 31 เพดานเพดานโค้งประทุนซ้อน (stilted vault)

ที่มา Harris 2006

ภาพ 32 เพดานโค้งเว้าฐานสี่เหลี่ยม

ที่มา en.wikipedia.org

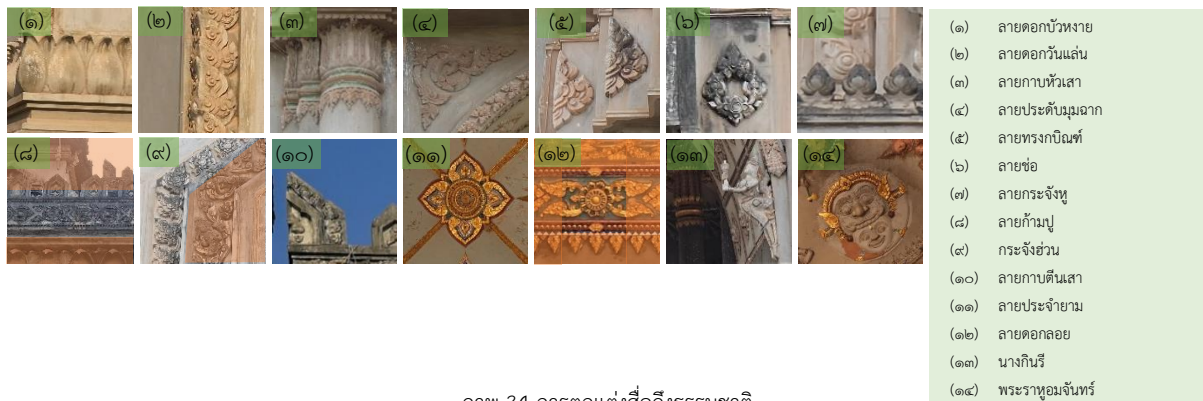

ภาพ 33 เพดานห้องโถงใหญ่ของปะตูไซ

ที่มา www.trip.com

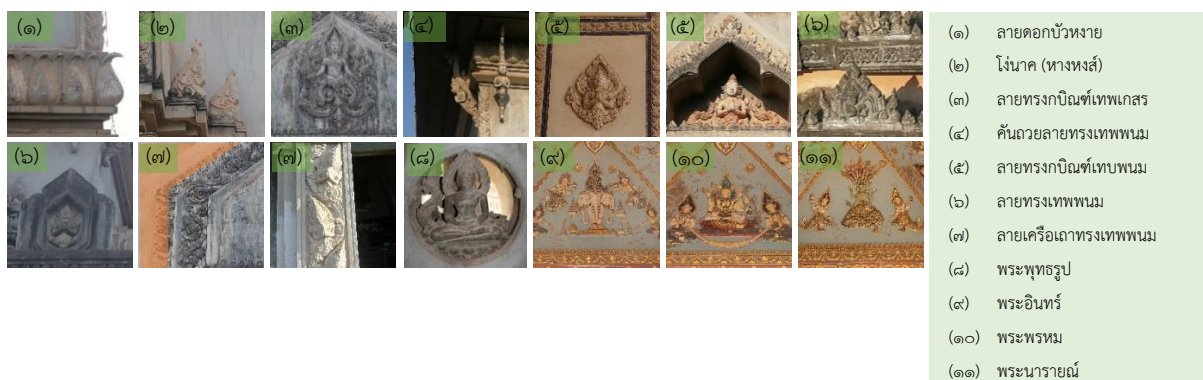
ความหมายลวดลายการตกแต่งบนปะตูไซ มาจากศิลปะลายลาวพบเห็นได้ตามวัดวาอารามใน ส.ป.ป. ลาว และ เจดีย์ศิลปะล้านช้าง ในรูปแบบประติมากรรมนูนต่ำ - นูนสูงและการเขียนสี สามารถจำแนกเป็น 3 รูปแบบคือ ลวดลายการตกแต่งสื่อถึงธรรมชาติ ศาสนา และการปกครองในระบอบกษัตริย์ (ราชอาณาจักรลาว) ลายดอกบัวหงายมีความหมายใน 3 รูปแบบ เนื่องจากดอกบัวกำเนิดตามธรรมชาติและผู้ออกแบบได้ให้ความหมายอีกว่า “ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์การนมัสการ พระพุทธเจ้าและมอบให้แก่เหล่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตเพื่อชาติ”

ลวดลายการตกแต่งสื่อถึงธรรมชาติ บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ลวดลายถอดมาจากลักษณะของพืช และสัตว์ พบเห็นบนปะตูไซมากที่สุดคือ ลายดอกบัวหงาย ลายก้ามปู ลายทรงกบิณฑ์ ลายดอกวันแล่น นอกจากนี้ยังพบกิ้งกือสีตัว ในป่าหิมพานต์ และพระราหูอมจันทร์ สัญลักษณ์ของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติคือ สุริยุปราคา (กบกินเดือน) ดังภาพ 34

ภาพ 34 การตกแต่งสื่อถึงธรรมชาติ
ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย (05.02.2020)

ลวดลายการตกแต่งสื่อถึงความเชื่อศาสนา ความหลากหลายทางศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง เช่น ศาสนาพุทธ พราหมณ์ ฮินดู ทำให้คนลาวมีความเชื่อหลากหลาย โดยยึดถือศาสนาพุทธเป็นแกนหลัก การตกแต่งปะตูไซพบเห็นมากที่สุดคือ รูปเทวดาในท่าทางต่าง ๆ มีอยู่ทั่วปะตูไซทั้งภายนอกและภายใน มีทั้งลายเดี่ยวและผสมกับลายอื่น ซึ่งเทวดาเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์มีบทบาทสำคัญที่คอยสอดส่องดูแลช่วยเหลือมนุษย์ที่บำเพ็ญคุณความดี (พระมหาศิริวัฒน์ สิริวิฑูโนและประยงค์ จันทรแดง 2552) สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ออกแบบว่า “ผู้พิทักษ์ทั้งแปดทิศคอยปกป้องรักษาปะตูไซ” นอกจากนี้ยังตกแต่งด้วยพระพุทธรูป เทพองค์สำคัญในศาสนาฮินดูคือ พระอินทร์เทพแห่งสงคราม ความดี ความมีคุณธรรมตามหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้า พระพรหมมหาเทพผู้สร้างทุกสรรพสิ่ง พระนารายณ์มหาเทพผู้ดูแลรักษาทุกสรรพสิ่ง ดังภาพ 35

ภาพ 35 การตกแต่งสื่อถึงธรรมชาติ
ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย (05.02.2020)

ลวดลายการตกแต่งสื่อถึงการปกครองในระบอบกษัตริย์ (ราชอาณาจักรลาว) มีคือ วรรณคดีพระลักษมณ์พระราม เรื่องราวการต่อสู้ในโลกมนุษย์ระหว่างฝ่ายพระลामร่าอวตารของพระนารายณ์ กับฝ่ายยักษ์ทศกัณฐ์ แสดงถึงการ เคารพกษัตริย์เปรียบเหมือนสมมติเทพ อวตารพระนารายณ์คือ กงจักร-ตรีศูล เปรียบดังอาวุธของพระมหากษัตริย์ ช้างสามหัว พาหนะของพระอินทร์ หนึ่งในสัญลักษณ์ราชอาณาจักรลาว พระวิชฌณกรรมร่าอวตารของพระนารายณ์สัญลักษณ์ของครูบาอาจารย์ ในวิชาการช่าง ดังภาพ 36

ภาพ 36 ลายที่สื่อถึงธรรมชาติ ที่มา
ที่มา ถ่ายโดยผู้วิจัย (05.02.2020)

สรุปผลการศึกษา

สถาปัตยกรรมปะตูไซเกิดขึ้นจากแนวคิดเปิดกว้างทางวัฒนธรรมของผู้ออกแบบที่ได้แรงบันดาลใจมาจากประตูชัย แห่งดวงดาวประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีประตูชัยดีดูลเป็นต้นแบบ นำมาผสมผสานกับสถาปัตยกรรมเจดีย์ศิลปะล้านช้าง ขุขบก และ ชุมประตูลิมของวัดใน ส.ป.ป. ลาว ที่สร้างช่วงศตวรรษที่ 20 ออกแบบโดยอิงตามความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวลาว เช่น การสักการะบูชาพระรัตนตรัย หลักปฏิบัติของขมรวาสคือ ศิลห้และศิลปะแปด การนับถือเทพเทวดา ความเชื่อ เรื่องไตรภูมิ ปะตูไซแบ่งองค์ประกอบหลักเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนฐาน – ตัวหลัก – หั้ว ในส่วนฐาน - ตัวหลักเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประยุกต์มาจากทั้งสองประตูชัย ฐานมาจากฐานเจดีย์ศิลปะล้านช้าง ประตูโค้งและคานมาจากประตูโค้งและคานของทั้งสอง ประตูชัย บัวหางายของคานมาจากบัวหางายพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ชุมประตูลิมจากชุมประตูลิมของวัดใน ส.ป.ป. ลาว สร้าง ในช่วงศตวรรษที่ 20 ส่วนหัวปะตูไซได้ปรับห้องใต้หลังคาเป็นยอดทั้งห้าแทนรูปแบบประยุกต์มาจากขุขบก ที่วางผังตามความ เชื่อการจำลองจักรวาล ใบสีมาจากใบสีมาของพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ หอคอยโค้งมาจากฐานโอคว่าของพระธาตุหลวง เวียงจันทน์ ส่วนภายในเป็นช่องใต้ชุมโค้งสี่ด้านรูปกากบาทตามแผนผังประยุกต์มาจากชุมโค้งของประตูชัยแห่งดวงดาว เพดานห้องโถงโค้งเว้าฐานสี่เหลี่ยมจากเพดานโค้งของสถาปัตยกรรมโรมัน ปะตูไซตกแต่งตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ พราหมณ์ ฮินดู แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ ลวดลายที่สื่อความหมายถึงศาสนาโดยมีเทวดาและเทพองค์สำคัญคือ พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ ลวดลายที่สื่อความหมายถึงการปกครองในระบอบกษัตริย์โดยเปรียบกษัตริย์เสมือนสมมติเทพคือ พระรามทั้งสองรูปแบบเป็นลวดลายหลัก และลวดลายที่สื่อความหมายถึงธรรมชาติเป็นลวดลายเสริม ต่างจากประตูชัย ต้นแบบที่แสดงคามหมายผ่านการตกแต่งด้วยการกระทำของมนุษย์ เช่น ลวดลายการต่อสู้ ขบวนแห่ชัยชนะ และบางส่วน ตกแต่งด้วยเทพในนิยาย เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จันทร์ธา ณ ลำพูน. *ปทานุกรมศัพท์ สถาปัตยกรรมและช่างก่อสร้าง*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), 2545.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. *ศัพท์สถาปัตยกรรมศาสตร์ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน)*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2548.
- นริศราณัฐวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. *สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ*. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. *๕ มหาเจดีย์สยาม*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, 2554.
- พระมหาศิริวัฒน์ สิริวิฑูโนและประยงค์ จันทร์แดง. *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, 2552.
- วีระ อินพันทัง. “คติจักรวาลในเรือนไทย: ร่องรอยที่เลื่อนหาย.” *หน้าจั่ว: วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรประจำปีการศึกษา 2551*, 23(2551): 63-84.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. *เจดีย์ พระพุทธรูป รูปปั้น สิม ศิลปะลาวและอีสาน*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, 2555.
- สมใจ นิ่มเล็ก. “ฐานอาคารสถาปัตยกรรมไทย.” *หน้าจั่ว: วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรประจำปีการศึกษา 2544*, 18(2544): 17-42.
- บ , นเลึง เอิ ' นอิลาวิง. *ส วิปะลาวอ พาก I*. (ม.ป.ท.): บ ' ลี สัดพะลิดตะพานอัดทะนะบ่า, 1979.
- บ , นเลึง เอิ ' นอิลาวิง. *ส วิปะลาวอ พาก II*. (ม.ป.ท.): บ ' ลี สัดพะลิดตะพานอัดทะนะบ่า, 1983.
- บ , นเลึง เอิ ' นอิลาวิง. *วอมผันงานส วิปะลาวอ* (ม.ป.ท.), 2001.
- ปลิดา สะทอัดอิง. *ส วิปะลาวอวอ บ , ฐาน ทลวงพะบาว*. (ม.ป.ท.): สะทาบันถันนอ้าอันนะละดิธ ' ฎาด, 1988.
- ปลิดา สะทอัดอิง. *ส วิปะลาวอวอ บ , ฐาน สะทอันนะละดิธ*. (ม.ป.ท.): สะทาบันถันนอ้าอันนะละดิธ ' ฎาด, 2017.
- Forrest, A. *The Legacy of the French Revolutionary Wars: The Nation-In-Arms in French Republican Memory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Midford, S. “Roman Imperial Triumphal Arches.” *Iris: Journal of the Classical Association of Victoria* 27(2014): 11-26.
- Palladio, A. *The Four Books of Architecture*. New York: Dover Publications, 1965.
- Pollak, M. *Cities at War in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Sayasithsena, T., *Victory Arch*. Nong Khai: MTTHAI Press, 1995.
- Schmidt, E. A. “The Flavian Triumph and the Arch of Titus: The Jewish God in Flavian Rome.” In *Beyond Borders: Selected Proceedings of the 2010 Ancient Borderlands International Graduate Student Conference*, D. W. Peninah et al. (Eds.), 1-12. Santa Barbara: Ancient Borderlands Research Focus Group, University of California, 2010.